

Gunther Teubner

**CONSTITUTIONAL FRAGMENTS: SOCIETAL
CONSTITUTIONALISM AND GLOBALIZATION**
Oxford University Press, 2014., pp. 213

Posljednjih su godina mnogi skandali provocirali tradicionalno političko povjerenje u ustavno pravo i ljudska prava kao zaštitnike ljudskog blagostanja. Multinacionalne su korporacije kršile ljudska prava, privatni posrednici su na internetu prijetili slobodi mišljenja, a globalna tržišta kapitala oslobodila katastrofalne rizike. Svi ovi fenomeni hitno traže odgovor tradicionalnog konstitucionalizma. Ipak, čini se kako ovi ustavni problemi nastaju u „privatnim“ sektorima globalnog društva. Opće je prihvaćeno kako se u teoriji tradicionalnog konstitucionalizma već neko vrijeme događa kriza uzrokovana transnacionalizacijom i privatizacijom. Pitanje prevladavanja ove krize jedno je od najkontroverznijih u modernoj političkoj i ustavnoj teoriji. Knjiga *Constitutional Fragments: Societal Constitutionalism and Globalisation* pokušava odgovoriti na taj problem. Knjiga je izašla u izdanju Oxford University Pressa 2014. i ima 213 stranica. Autor, Gunther Teubner, u središte je postavio šest dijelova od kojih se svaki opet sastoji od njih nekoliko. Na samom početku nalaze se predgovor (p. v) i sadržaj (p. vii-x), nakon čega slijede popis kratica (p. xi) i glavni dijelovi knjige (p. 1-173). Na kraju nalazimo reference (p. 175-203), kazalo pojmova (p. 205-207) i kazalo autora (p. 209-213).

U prvom dijelu, naslova „The New Constitutional Question“ (p. 1-14), piše o mogućoj krizi modernog konstitucionalizma, uspoređujući državni i globalni konstitucionalizam te uvažavajući impulse ustavne sociologije. Nadalje, u ovom dijelu raspravlja i o „lažnim premisama“ u pitanjima poput: „Je li socijetalni konstitucionalizam pravi problem globalizacije?“, „Postoji li nešto što možemo zvati ustavnim prazninom transnacionalnog?“, „Je li potrebno reducirati transnacionalne vladavine u korist političkih procesa?“, „Je li potrebno reducirati usputne učinke temeljnih prava u korist državnih dužnosti da skrbi o svojim građanima?“ te propitujući pojam unitarnog, kozmopolitskog globalnog konstitucionalizma.

U drugom dijelu, „Sectorial Constitutions in the Nation State“ (p. 15-41), autor raspravlja o koncepcijama *sektorskih ustava* koji su postali utjecajni u doba države nacije. Tvrdi kako u pozadini povijesnih mogućnosti možemo bolje odrediti način na koji je globalizacija promijenila situaciju i kakve to nove uloge ti ustavi preuzimaju u odnosima između politike, prava i društvenih podsustava. Štoviše, Teubner smatra kako će to proizvesti određene smjernice o tome kako se nacionalni konstitucionalizam može transformirati u svoj globalni oblik.

Treći dio, „Transnational Constitutional Subjects: Regimes, Organizations, Networks“ (p. 42-72), prikazuje globalne strukture odnosno mnoge aspekte globalizacije pri čemu religiju, ekonomiju i znanost navodi kao već etablirane globalne sustave dok su pravo i politika, s druge strane, ostali više orijentirani na

države nacije. U ovom dijelu autor istražuje i socijalnu konstitucionalizaciju država, bacajući pritom svjetlo na *Povelju o pravima Ujedinjenih naroda*, na tzv. državni *soft law* kao i na međunarodno javno pravo i globalno upravno pravo. Nadalje, Teubner u ovom dijelu raspravlja i o nezavisnim „ustavima“ globalnih institucija, ispitujući mogućnost da transnacionalni režimi postanu konstitucionalni subjekti.

Četvrti dio, „Transnational Constitutional Norms: Functions, Arenas, Processes, Structures“ (p. 73-123), pobliže istražuje transnacionalne ustavne norme sadržane u funkcijama, arenama, procesima i strukturama. Autor u ovom dijelu drži kako će norme transnacionalnog režima morati proći sljedeće ispite kvalitete kako bi se mogli smatrati ustavnim normama: 1) test *ustavnih funkcija* u kojem će se vidjeti proizvode li transnacionalni režimi pravne norme koje djeluju više nego li tek regulatorne funkcije ili funkcije koje rješavaju konflikte odnosno kao norme koje rješavaju konstitutivna ili pak restriktivna pravila u strogom smislu; 2) test *ustavnih arena* u kojem će se vidjeti je li moguće identificirati različite arene konstitucionalizacije – u usporedbi s arenama organiziranih političkih procesa i spontanijih procesa javnoga mnijenja, onako kako su regulirane u organizacijskom dijelu državnih ustava; 3) test *ustavnih procesa* gdje se može vidjeti razvijaju li se pravne norme režima dovoljno brzo kao i njihov socijalni kontekst ili njihova „gospodarska zajednica“ i usporediti ih s onim između ustavnih normi i „gospodarske zajednice“ država nacija; i 4) test *ustavnih struktura* gdje će se vidjeti čine li režimi tipične ustavne strukture onako kako su poznate u državama nacijama, posebice poznatu superiornost ustavnih pravila i sudske kritike ordinarnih zakona.

U petom dijelu, „Transnational Fundamental Rights: Horizontal Effect“ (p. 124-149), Teubner piše o temeljnim pravima u transnacionalnim režimima. Postavlja tako dva pitanja o ustavnim pravima transnacionalnih režima na koja pokušava dati odgovor: 1) kako, počevši od temeljnih prava i pozitivizacije ljudskih prava u međunarodnopravnim sporazumima, temeljna prava mogu zahtijevati valjanost u transnacionalnim režimima, bilo da su javna, hibridna ili privatna?, te 2) obvezuju li temeljna prava u takvim režimima i privatne aktere odnosno imaju li i temeljna prava horizontalni učinak u transnacionalnoj sferi?

Šesto poglavlje, „Inter-constitutional Collisions“ (p. 150-173), obrađuje međuustavne konflikte odnosno konflikte između režima, kultura i ustava. U slučaju da su *režimski ustavi* rezultat dvostruke refleksije – funkcije sustava i zakona, tada će oni proizvesti konflikte temeljne racionalnosti svjetskog društva koji će se onda prikazivati kao kolizija ustavnih pravila. Kozmopolitske teorije *globalnog ustava* tako ovdje ponovno pokušavaju pronaći svoju primjenu. U usporedbi s konfliktima zakona država nacija, konflikti koji se javljaju ovdje – međurežimski i interkulturalni konflikti – prikazuju potrebu postojanja određenih, posebno skrojjenih normi koje reguliraju konflikte. Autor pokazuje kako različiti načini na kojima su norme dizajnirane ovise o različitim stupnjevima na kojima su tri ustavna sistema koja se ovdje promatraju (država nacija, transnacionalni režimi i autohtone skupine) ugrađena u društvo.

Knjiga *Constitutional Fragments: Societal Constitutionalism and Globalization* identificira transnacionalne režime (osobito u privatnim sferama) kao nove ustavne subjekte globalnoga društva i protivnike moći i poretka država nacija. Također, ona predstavlja model transnacionalnih, socijetalnih konstitucionalnih fragmenata koji bi mogli donijeti vrijednosti konstitucionalizma koje bi se mogle nositi s privatnim mrežama, ujedno ispitujući potencijal horizontalne primjene ljudskih prava u privatnoj sferi te kako bi takvi fragmenti mogli djelovati zajedno. Kao originalan i provokativan doprinos literaturi modernoga konstitucionalizma, ova knjiga predstavlja nezaobilazno štivo za sve one koji su involvirani u transnacionalnu ustavno političku teoriju.

Mia Bašić, mag. iuris